

POSUDEK OPONENTA

Práce: ZÁRUBOVÁ, Šárka, DiS. *Problematika týraných dětí : Biblicko-psychologická reflexe*. Diplomová práce. Praha : HTF UK, 2012. 80 s.

Vedoucí: prof. ThDr. Ján Liguš, Ph.D.

Oponent: Pavel Kolář, Th.D.

Předložená diplomová práce Šárky Zárubové se zabývá zejména aktuální problematikou Syndromu CAN (kap. 3, s. 18-37), možnostmi jeho prevence (kap. 4, s. 38-41) a základními formami péče o děti, které byli či jsou ve své původní rodině vystaveny opakovaným projevům násilí, týrání a zanedbávání (k této tematické části řadím: kap. 5 „Klokánek“, s. 42-43; kap. 6 „Ústavní výchova“, s. 44-47; kap. 7 „Náhradní rodinná péče“, s. 48-55; kap. 10 „Pomoc týraným dětem“, s. 61-62; kap. 11 „Linka bezpečí“, s. 63-64). Toto základní téma je doplněno o reflexi biblického pohledu na dítě a na rodinu a církve, které dítěti poskytují základní zázemí, osobní vztahy, a společně na ně působí i výchovně (kap. 2 „Biblický pohled“, s. 11-17; kap. 7.2.1. „Adopce v Bibli“, s. 53-54). Dalšími doplňujícími tématy jsou osobně laděná psychologicko-sociální reflexe výchovy dětí (kap. 8 „Psychologicko –sociální pohled“, s. 56-58) a obecná poznámka o historii a funkci rodiny (kap. 9 „Historie a funkce rodiny“, s. 59-60). Součástí práce je i vyhodnocení autorkou sestaveného dotazníku kap. 12 „Dotazník“, s. 64-69). **V souhrnu jde o práci kompilačního charakteru.** Některé části práce svědčí o výrazné **osobní motivaci autorky** ke zpracování zvoleného tématu (kap. 13 „Osobní zkušenost“, s. 70.)

Za nejlépe vypracovanou část práce považuji 3. kapitolu „Syndrom CAN“, ve které autorka využila přiměřené množství literatury a téma kapitoly přehledně uspořádala i vyložila.

Velmi dobře autorka pojednala i o negativních důsledcích ústavní péče a o formách náhradní rodinné péče. Nicméně k některým jejích aspektům mám připomínky, k nimž se autorka může vyjádřit při obhajobě práce. Jde zejména o **aktuálnost používaných pramenů**:

1. V kapitole o „Ústavní péči“ (6. Kap.) se autorka opírá zejména o velmi významné a dosud hojně užívané a citované dílo Matějčka a Langmeiera o negativním vlivu ústavní péče na zdravý psychický rozvoj dětí (ze 60. Let, kdy byly výsledky jejich výzkumu publikovány – Karolinum vydalo r. 2011 pouze původní. Odvolává se i na jejich relativně nejnovější zpracování dlouhodobého výzkumu z r. 1997, ale nepracuje s jejich původními daty a závěry, ale s velmi všeobecnou informací o něm ze zprostředkovaného pramene (www.specialnipedagogika.cz). Dalším pramenem pro zpracování tématu jsou webové stránky Fondu ohrožených dětí. Při nedávné veřejné diskusi k návrhu MPSV na významné omezení ústavní péče o děti se právě představitelé institucí ústavní péče kriticky vyjadřovali k převládajícímu negativnímu hodnocení této formy péče, které se opírá o dnes již tradiční výzkumy, s tím, že v současné době došlo k významnému zlepšení této péče i k omezení jejích negativních vlivů na děti. Domnívám se, že v autorčině přístupu k tématu ústavní péče se odráží osobní zaujetí, které má v diplomové práci své opodstatněné místo, ale mělo by být provázeno snahou o vyvážený pohled obou stran – tedy kritiků i zastánců této formy péče v současné době.

2. V kapitole „Náhradní rodinná péče“ (7. Kap.) autorka dává zřetelně na srozuměnou, že oproti ústavní péči preferuje různorodé formy náhradní rodinné péče jako mnohem vhodnější pro zdravý psychický i sociální rozvoj dětí. Ve své interpretaci těchto forem se opírá zejména o knihu „Výchova dětí v náhradní rodinné péči“ z r. 1980. Ačkoli nechci zpochybňovat odbornou kvalitu této knihy,

nelze její závěry nekriticky přenést do současného kontextu. Opět se domnívám, že by bylo vhodnější vyhledat a použít literaturu, která reflektuje stav po roce 1989 (např. MATĚJČEK, Zd. a kolektiv. *Náhradní rodinná péče*. Praha : Portál, 1999; GABRIEL Zb. a NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha : Grada, 2008. Nebo BUBLEOVÁ, V. a kol. 2007. Průvodce náhradní rodinnou péčí. Praha, Obecně prospěšná společnost při nadaci Terezy Maxové. Dostupné na Worl Wide Web <http://www.adoptce.com/beta/adoptce/brozura.pdf>, tedy na stránkách, která sama autorka používá!)

Konstatuji, že **kapitoly 8-11 nepovažuji za kapitoly v pravém slova smyslu** – nejsou z mého pohledu odborným zpracováním tématu, jemuž se daná kapitola dle autorky má věnovat.

Minimálně „Pomoc týraným dětem“ a „Linka bezpečí“ mohly být zařazeny do kapitoly 4 „Prevence CAN“, která by tak věrohodněji působila jako zpracování tématu „prevence“, které má v práci spíše hypotetický charakter (používání kondicionálu), ačkoli by si zasloužilo více popisné zpracování, tedy charakteristiku současného stavu.

Samostatnou kapitolu práce tvoří vyhodnocení **dotazníku**, který je součástí výzkumu, jenž autorka uspořádala na druhém stupni ZŠ v Praze – Černošice a který má být „pro mou práci opravdovým přínosem, proto jsem mu věnovala mnoho času.“ (s. 71) Dotazník přináší poměrně zajímavou sondu, ale s ohledem na to, že nám autorka **neposkytuje více relevantních informací** (např.: Pocházejí děti ze stejných tříd? Absolvovali již dříve nějaký program primární prevence na školách zaměřený na CAN? Kolik žáků a žákyň daného věku studuje na ZŠ? K jaké sociální třídě patří rodiče dotazovaných dětí?), **nelze odpovědně zhodnotit, nakolik je její výzkum reprezentativní a tedy výsledky dostatečné pro tvrzení**, „že o týrání a zanedbávání se všeobecně ví a není to žádné tabu, alespoň v mém regionu, kde žiji.“ Toto tvrzení je navíc v rozporu s autorčiným konstatováním, že dotazník původně připravila i pro děti 1. stupně, ale na naléhání rodičů (nechtějí, aby děti byli se skutečností týrání dětí konfrontováni) od svého záměru ustoupila. (s. 64) Výsledky obou skupin dětí různého věku zamýšlela autorka rovněž porovnat s ohledem na jejich „vyspělost“ (s. 10). O to se i při hodnocení dotazníku pokouší, ale z mého pohledu jsou **její hodnocení pouze určitou domněnkou, předběžným vysvětlením, které by si následně žádalo hlubší založení v teoretické přípravě i v samotné podobě dotazníku**, které by formulovali, co považuje autorka za „vyspělost“ a jakými indikátory by ji v rámci dotazníku zjišťovala, resp. ověřovala. Autorka nám rovněž **nepředkládá žádné explicitní hypotézy**, se kterými k výzkumu přistupovala a které ovlivnily výběr a formulaci jednotlivých dotazů (S jejich nepřímou formulací se setkáváme pouze ve stručném představení otázek a v závěrečném zhodnocení výsledků (s. 64 a 69). Nepředložila proto rovněž ani zdůvodnění toho, proč mají právě jí zvolené a formulované uzavřené, polootevřené a otevřené otázky vést k zamýšlenému cíli výzkumu. Ačkoli dle autorky tvoří podstatnou část dotazníku **vizuální zpracování tématu** týrání dotazovanými dětmi (s. 10), v příloze se s žádným z dětmi nakreslených obrázků nesetkáváme a **jejich autorčino hodnocení: „Některé obrázky mi připadají povedené, jednoduché, jiným nerozumím, nějaké nemohu přečíst nebo poznat a některé mi připadají výstižné. Jeden obrázek mě trochu překvapil a dlouho jsem nad ním seděla, abych ho správně pochopila.“** považuji za **zcela nedostatečné!** Vlastně spíše svědčí o reakcích autorky na obrázky či texty, než o vnitřním světě samotných dětí. **Obecně tedy nepovažuji výzkum za dobře připravený a vyhodnocený, ačkoli je v některých svých aspektech velmi zajímavý.**

Biblická reflexe problematiky týraných dětí je v práci zastoupena jednou samostatnou kapitolou („Biblický pohled“, 2. Kap.) a jednou podkapitolou („Adopce v Bibli“, 7.2.1.). Druhá kapitola je zpracována v zásadě na základě jediného pramene, jímž je studie prof. J. Liguše v TR. Reflektuje spíše obecný pohled Písma na děti a zdůrazňuje biblické zásady při výchově dětí v rodině a církvi. Podkapitola o fenoménu „adopce“ v Písmu je dle poznámkového aparátu založena pouze na textech Písma, ale již její úvod naznačuje, že se autorka opírá o pramen(y), které však v práci neuvádí (zejména informace o „Chammurappiho zákoníku“ či „dokumentech z Nuzi“, s. 53). Může autorka při obhajobě více rozvést význam křesťanského společenství zejména v primární

Kritickou výhradu mám rovněž k **Závěru** (s. 71n), který v zásadě představuje přepracovaný **Úvod**.

Formální nedostatky výtisku práce:

1. Součástí výtisku práce, který jsem obdržel k posudku, nejsou anotace a klíčová slova v **anglickém jazyce**.
2. Až na výjimky autorka neuvádí v bibliografii **místo vydání** používaných publikací.
3. U internetových zdrojů jsou uvedeny všechny povinné údaje, ačkoli jejich formální zpracování ne vždy striktně odpovídá normě.
4. V bibliografické sekci „Slovníky“ autorka u dvou publikací neuvádí ani místo vydání ani nakladatele.
5. V bibliografické sekci „Časopisy“ chybí u článku LIGUŠ, Takových je království Boží, stránky, na kterých je v TR otištěn. Podobně je tomu i v 2. kapitole práce, ve které autorka na článek prof. Liguše několikrát odkazuje.
6. Nerozumím tomu, podle jakého klíče autorka rozlišuje mezi primární a sekundární literaturou.

Závěrečné zhodnocení

Ačkoli je třeba vážit si velmi osobního zájmu autorky o zvolené téma, z hlediska odborného hodnotím práci jako kompilaci z pramenů různého charakteru a původu, jejíž struktura působí místy neuspořádaně. I jednotlivé kapitoly práce nejsou zpracovány v téže kvalitě. Dotazníkový výzkum nebyl dobře připraven a jeho výsledky nelze odpovědně posoudit. Bibliografické údaje jsou neúplné a práce rovněž postrádá povinnou anotaci a klíčová slova v anglickém jazyce.

Pokud autorka přinese k obhajobě doplněnou bibliografii a anotaci s klíčovými slovy v angl. jazyce a vyjádří se přesvědčivě ke kritickým připomínkám posudku, navrhuji hodnocení práce známkou **DOBŘE (3)**.

V Praze dne 6. července 2012

Pavel Kolář, Th.D.